

(Ἐπ' εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 25 ετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγαλοφυοῦς συνθέτου)

Ὁ Ἰωάννης — Σεβαστιανὸς Μπάχ γεννήθηκε στὸ Ἀϊζενάχ τῆς Σαξωνίας στὶς 21 Μαρτίου 1685. Ἔτσι αὐτὲς τὶς ἡμέρες συμπληρώνονται 250 χρόνια ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του.

Κατήγγοτο ἀπὸ φτωχικὴ οἰκογένεια καὶ φτωχὸς ὑπῆρξε κι' ὁ ἴδιος σ' ὅλη τὴν ζωὴ. Ἡ μουσικὴ, τόσο γι' αὐτὸν, ὅσο καὶ γιὰ ὄλους τοὺς δικούς του, ἦταν ἓνα ἱερὸ δῶρο τῆς φύσεως καὶ κανένας τοὺς δὲν συλλογίστηκε ποτὲ νὰ τὴν ἐκμεταλλεῦθῃ καὶ νὰ πλουτίσῃ χάρις σ' αὐτήν.

Οἱ πρῶτοι πρόγονοι τοῦ Μπάχ ποὺ εἶνε σήμερα γνωστοὶ ἦσαν μυλωνάδες καὶ κατοικοῦσαν σὲ μιὰ μικρὴ κοινότητα μέσα στὸ δάσος τῆς Θουριγγίας. Ὁ ἀρχαιότερος δὲ ἀπ' αὐτοὺς, ποὺ ἔζησε στὴν ἐποχὴ τοῦ Λουθήρου, ἦταν φανατικὸς λάτρης τῆς μουσικῆς. Ἐπαιζε μάλιστα ἓνα εἶδος κιθάρας κι' ὁ ἔνδοξος ἀπόγονός του ἔλεγε γι' αὐτὸν ὅτι ἔπαιρνε τὸ ὄργανό του στὸ μύλο του γιὰ νὰ παίξῃ, ἐνῶ, πῶς πέρα, γυρνοῦσε ἡ μύλο-πετρα.

— Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀρχὴ τῆς μουσικῆς στὴν οἰκογένειά μου! Ἐλεγε μὲ περηφάνεια ὁ Μπάχ.

Ἀργότερα οἱ Μπάχ σκορπίστηκαν σὲ διάφορες πόλεις τῆς Βορείου Γερμανίας κι' ἔγιναν γνωστοὶ ὡς διευθυνταὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς παίκται ἀρμονίου, ὡς μουσικοὶ τῆς Αὐλῆς κτλ. Ἀνάμεσα σ' ὄλους ὁμως, τὴν κεντρικὴ θέσι τὴν κατέχει ὁ Ἰωάννης—Σεβαστιανὸς Μπάχ καὶ σ' αὐτὸν ὀφείλει ἡ οἰκογένειά του ὅλη τῆς τῆ δόξα.

Ὁ πατέρας του ἔπαιζε βιολί στὸ Ἀϊζενάλ, ὅπου γεννήθηκε κι' ὁ ἴδιος. Τὸν βάπτισε ἓνας χωρικός ποὺ ἔκοθε ξύλα στὰ δάση τὰ γειτονικά, στὸ Βάρτμπουργκ. Σὲ ἡλικία δέκα χρόνων, ὁ Ἰωάννης — Σεβαστιανὸς ἔμεινε ὄρφανός ἀπὸ μητέρα καὶ πατέρα. Τὸν περιμάζεψε τότε ὁ μεγαλειότερος ἀδελφός του, ἓνας φτωχὸς παίκτης ἀρμονίου σὲ μιὰ μικρὴ γειτονικὴ πόλι, τὸ Ὄχτρουφ.

Ἐπῆρχε ἐκεῖ ἓνα «Γυμνάσιον» (εἶδος Ὠδείου) ὅπου ὁ μικρὸς Μπάχ, ἔγινε γρήγορα δεκτὸς γιὰ τὴν ὠραία του φωνὴ καὶ γιὰ τὴν κλίσι του πρὸς τὴ μουσικὴ, τὴν ὁποία ἔλοι γύρω του εἶχαν ἀντιληφθῆ. Ἐκεῖ μέσα μονάχα σπούδασε. Ὅλα τ' ἄλλα τὰ ἔμαθε μόνος του.

Κατόπιν, ἀφήνοντας τὸ «Γυμνάσιον» ἀρχισε τὴ ζωὴ του ὡς πλανόδιος μουσικός. Περιφερόταν μ' ἓνα σακκί στὸν ὄμο ἀπὸ πολιτεία σὲ πολιτεία, ἀποζῶντας μὲ διάφορα βοηθήματα ποὺ τοῦ ἔδιναν ὅταν πῆγαινε κι' ἔπαιζε στὶς πανηγύρεις καὶ στοὺς γάμους καὶ προσπαθῶντας μόνος του νὰ τελειοποιηθῇ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο στὴ μουσικὴ.

Ὅταν ἔγινε δεκαοχτῶ χρόνων, ὁ Μπάχ, κουρασμένος πειὰ ἀπὸ τὶς ἀτελείωτες περιπλανήσεις του, ἐγκατεστάθηκε στὴ μικρὴ πόλι τῆς Σαξωνίας Ἀρνστάντ, ὅπου ἔζησε τέσσερα χρόνια ἀνάμεσα σ' ἓνα περιβάλλον ἀγροίκου κι' ἀμορφώτου ὄχλου.

Θέλοντας καὶ μὴ, ἀναγκαζόταν κι' ὁ ἴδιος νὰ φέρεται ἀνάλογα πρὸς αὐτοὺς ποὺ τὸν περιστοίχιζαν. Ἔτσι πολλές φορές ἀναμίχθηκε σὲ διάφορους καυγάδες μεθύσων, οἱ ὁποῖοι τὸν προκαλοῦσαν. Γιὰ νὰ τὰ θγάξῃ μάλιστα πέρα μαζύ τους, ἀναγκαζόταν νὰ καταφεύγῃ στὸ σπαθί του, τὸ ὁποῖο ἔξερε πολὺ καλά νὰ χρησιμοποιῇ.

Ἐνα βράδυ, κάποιος μουσικός τὸν προκάλεσε σὲ καυγά, κατηγορῶντας τὸν ὅτι εἶχε πῆ προσβλητικὰ λόγια γι' αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Μπάχ ποὺ δὲν εἶχε πῆ τίποτε, τὸν ρωτοῦσε σχετικῶς, ἐκεῖ-

νος τοῦ ἀπάντησε πὼς εἶχε προσβάλει τὸ... φλάουτό του! Τότε ὁ Μπάχ δὲν κρατήθηκε πειὰ καὶ τὸν τσάκισε κυριολεκτικῶς στὸ ξύλο.

Στὸ Ἀρνστάντ, ὁ Μπάχ κατάρθωσε νὰ προσληφθῇ ὡς διευθυντὴς τοῦ χοροῦ τῆς ἐκκλησίας, μὰ κι' ἐκεῖ δὲν τὸν σεβόντουσαν καθόλου. Εἶν' ἀλήθεια σχετικῶς ὅτι κι' ὁ ἴδιος δὲν ἦταν ὑποδειγματικὸς στὴ δουλειά του. Κάποτε ποὺ ἤθελε νὰ πάῃ νὰ ζητήσῃ τὶς συμβουλὲς ἐνὸς διασήμου μουσικοδιδασκάλου τῆς ἐποχῆς, ζήτησε ἐνὸς μηνὸς ἄδεια. Τοῦ τὴν ἔδωσαν, μὰ ἐκεῖνος ἔλειψε τέσσερις ὁλόκληρους μηνες!

Φαντάζεστε τώρα πὼς τὸν ὑποδέχτηκαν στὴν ἐπιστροφή του. Τὸ συμβούλιο τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἔκανε δριμύτατες παρατηρήσεις, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀπουσία του, ποὺ τὶς ἄξιζε, μὰ καὶ γιὰ τὴν τέχνη του, ποὺ δὲν τὶς ἄξιζε καθόλου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὸν κατηγοροῦσαν τότε ὅτι εἶχε ἀνεβάσει μιὰ μέρα ἀπᾶνω στὸ ἀρμόνιο τῆς ἐκκλησίας μιὰ ἀγνωστὴ νέα. Ἀμάρτημα συγχωρητὸ, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ νέα ἦταν ἡ μνηστὴ του καὶ ἐξαδέλφη του Μαρία—Βαρβάρρα, τὴν ὁποία παντρεύτηκε ἔπειτ' ἀπὸ λίγο καιρό.

Ὁ Μπάχ τοὺς περιέλουσε τότε ὄλους μὲ βαρεῖες βρυσιές κι' ἔφυγε, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὸ Ἀρνστάντ.

Ἡ πρώτη του δουλειὰ τότε ἦταν νὰ παντρευθῇ. Ἡ γυναίκα του τοῦ χάρισε ἑπτὰ παιδιά, ἴσως ὄχτῶ, γιὰτὶ δύο ἀπ' αὐτὰ ἦσαν δίδυμα καὶ μερικοὶ βιογράφοι του ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ σύγχρονοί του τὰ λογάρισαν γιὰ ἓνα.

Δύο ἀπ' τὰ παιδιά του, ὁ Γουλιέλμος—Φρίντμαν κι' ὁ Κάρολος—Φίλιππος—Ἐμμανουήλ, ἔγιναν κι' αὐτὰ, σὰν τὸν πατέρα τους μεγάλοι μουσουργοί.

Ὅταν πέθανε ἡ πρώτη του γυναίκα, ὁ Μπάχ παντρεύτηκε μιὰ ἄλλη, τὴν κόρη ἐνὸς μουσικοῦ. Ἀπ' αὐτὴν ἀπέκτησε ἄλλα δεκατέσσερα παιδιά: Ὁ Μπάχ δηλαδὴ, μαζύ μὲ τὰ ὄχτῶ παιδιά τοῦ πρώτου του γάμου, ἔγινε εἰκοσιδύο φορές πατέρας!

Μὰ αὐτὸ δὲν τὸν ἐμπόδιζε καθόλου νὰ ἐξακολουθῇ τὴν περιπλανωμένην του ζωὴ. Ἀλλάζε τόσο συχνὰ τόπους διαμονῆς, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ τὸν παρακολουθῆσουμε. Στὴ Βαϊμάρη, ὅπου καταστάλαξε γιὰ μερικὰ χρόνια, ἔγινε στὴν ἀρχὴ γνωστός παίζοντας βιολί... Γιὰ νὰ εἶνε μάλιστα μέσα στὸ ρόλο του, τὸν ὑποχρέωναν νὰ φορᾶν οὐγγαρέζικο κοστούμι...

Ὁ Ἰωάννης — Σεβαστιανὸς Μπάχ ντυμένος σὰν ἀτσιγγανός, τί εἰκόνα!

Συγχρόνως ὁμως ἦταν ὁ μουσικός σύμβουλος, σχεδὸν ὁ φίλος ἐνὸς πρίγκηπος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ποὺ ἤθελε νὰ γίνῃ κι' αὐτὸς μουσικοσυνθέτης καὶ τοῦ ὁποίου διασώζονται ἀκόμη μερικές συνθέσεις, ὅπου φαίνεται ὀλοκάθαρα ἡ ἐπίδρασις τοῦ Μπάχ. Ὁ ἴδιος ὁ Μπάχ εἶχε φτάσει πειὰ στὴ μεγαλειότερη ἐκδήλωσι τῆς μεγαλοφυΐας του. Εἶχε διορισθῇ διευθυντὴς τοῦ χοροῦ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Σάξ—Βαϊμάρ κι' ἔγραφε μεγάλες συνθέσεις, φούγκες, πρελούδια, φαντασίες, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ μεγαλιέτερα μνημεῖα τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε ἡ τέχνη τῆς μουσικῆς, ἄξια, στὸ εἶδος τους, νὰ σταθοῦν πλάι στὶς συμφωνίες τοῦ Μπετόβεν.

Μὰ ὁ Μπάχ δὲν ἄργησε νὰ θαρρεθῇ καὶ τὴ ζωὴ του στὴ Βαϊμάρη. Ἀφοῦ ἔμεινε ἐννέα χρόνια ἐκεῖ, καθὼς μάλιστα τοῦ εἶχαν ὑποσχεθῇ κάποια ἄλλη θέσι

Ὁ Μπάχ

πού τη θεωρούσε καλύτερη, θέλησε να φύγει.

Μά όταν υπέβαλε στο μεγάλο δούκα την παραίτησή του και θέλησε να φύγει, τον έκλεισαν απλούστατα στη φυλακή!... Οί υπηρέτες, εκείνη την εποχή, δεν ήταν κύριοι του εαυτού των. Και ο Μπάχ, τον οποίο αποκαλούν σήμερα Διδάσκαλο των Διδασκάλων, δεν ήταν τίποτε άλλο παρά ένας υπηρέτης του μεγάλου δούκου. Η ίδια δυσάρεστη περιπέτεια συνέβη αργότερα και σ' έναν άλλο μεγαλοφυή μουσουργό, τον Μότσαρτ, όταν θέλησε να εγκαταλείψει τον αρχιεπίσκοπο του Σάλτσμπουργκ. Όταν ο Μότσαρτ θέλησε να φύγει από τη θέση που είχε στον κληρικό αυτό, αναγκάστηκε να δεχτεί να τον κλωστήσει ο επίσκοπος μπρός σε όλους τους υπηρέτες του, για να πούν ότι τον έδιωξε... Όσο για το Μπάχ, αυτός, αφού έμεινε αρκετές μέρες στη φυλακή, μπόρεσε τέλος να φύγει από τη Βαϊμάρη.

Έτσι συμπεριφερόντουσαν τότε οι πρίγκηπες προς τους καλλιτέχνες, για τους οποίους τσακωνόντουσαν ο ένας με τον άλλο ποιός να τους πρωτοπάρη. Όταν ένας καλλιτέχνης έφευγε από τον ένα πρίγκηπα για να πάει στον άλλο, ήταν υποχρεωμένος να δεχθεί προηγουμένως να ξεθυμάνουν επάνω του όλα τα νεύρα του πρώτου κυρίου του.

Φεύγοντας από τη Βαϊμάρη, ο Μπάχ έγινε μουσικός της Αυλής του πρίγκηπος του Άνχαλτ. Εκεί, καθώς είχε λίγη εργασία, συνέθεσε τα περισσότερα από τα αριστουργήματά του. Κατά τη διάρκεια της διαμονής του στο Άνχαλτ, ο μεγαλοφυής συνθέτης δοκίμασε τη μεγαλύτερη πίκρα της ζωής του. Κάποτε, που είχε συνοδεύσει τον πρίγκηπά του σ' ένα ταξίδι, ξαναγαυρίζοντας στο σπίτι του το βρήκε άδειανό· η γυναίκα του είχε πεθάνει.

Ο Μπάχ είχε περάσει πειά τότε τα σαράντα. Όταν συνήλαθε κάπως από τον πόνο του, κατάλαβε πώς ήταν πειά καιρός να ζητήσει μία θέση πιο μόνιμη και σε μία πολιτεία μεγαλύτερη. Δεν άργησε λοιπόν να βρη στη Λειψία μία θέση, στην οποία κι' έμεινε μέχρι του θανάτου του. Έγινε κοσμητήρ στην Σχολή του Αγίου Θωμά, ένα είδος ιερατικού εκπαιδευτηρίου, όπου η μουσική κατείχε μεγάλη θέση. Ώφειλε, μαζύ με τους μαθητές τους οποίους εσπούδαζε, να εξασφαλίζει την εκτέλεσι των ύμνων της λουθηρανικής λειτουργίας στις τέσσερες εκκλησίες της πόλεως. Διεύθυνε μάλιστα συχνά και τα κονσέρτα του Πανεπιστημίου, όλα δε τα έργα που παιζόντουσαν σ' αυτά ήταν δικά του και τα έγραφε τότε... Έτσι, εκείνη την εποχή, έγραψε και τα άφθαστα «Πάθη» του.

Ο Μπάχ έγραφε εκείνη την εποχή 250 έργα ετησίως, τα οποία, αφού παιζόντουσαν μία φορά, φυλαγόντουσαν κατόπιν σ' ένα συρτάρι, χωρίς να γίνεται ποτέ λόγος γ' αυτά. Τι παραγωγή μοναδική μέσα στην ιστορία της τέχνης!

Δυστυχώς όμως τα περισσότερα από τα έργα αυτά γάθη-

Ο Μπάχ πλανόδιος μουσικός

καν μετά το θάνατό του. Επί πλέον, κατά τη διάρκεια της ζωής του, η φήμη του δεν ήταν και τόσο μεγάλη. Στη Λειψία, όπως και στις άλλες πόλεις στις οποίες έμεινε, έζησε μέσα στις φιλονεικίες. Δεν έκανε σχεδόν άλλο παρά να μαλλώνη όλη την ημέρα και να φωνάζη.

Μά έτσι ήταν ο χαρακτήρας του, υίαιος και απότομος.

Μία μέρα, στην εκτέλεσι κάποιου έργου του, βλέποντας ότι κάποιος μουσικός δεν έπαιζε καλά, έβγαλε την περρούκα του και του την πέταξε κατακέφαλα, φωνάζοντάς του:

— Θα ήταν καλύτερα να πάς να γίνης σαπουνιάς, κτήνος!

Διαρκώς βρισκόταν σ' αντιγωνίες με τους άνωτέρους του ιεραρχικώς και ήξερε πάντα να τους αντικρούη καλά και σταθερά. Μερικοί ωστόσο — πολύ λίγοι όμως — καταλάβαιναν τη μεγαλοφυία του και τον θαύμαζαν. Μά ήταν πολύ περίεργος ο τρόπος με τον οποίον εξέφραζαν το θαυμασμό τους. Θεωρούσαν καθήκον τους να τον διατυπώσουν λατινικά. Έτσι, ένας απ' αυτούς, ο καθηγητής Γκέσνερ, γράφει κάπου λατινικά, πώς «όταν ο Μπάχ παίζει μουσική, κλείνει μέσα του τον Όρφέα και τον Άριωνα έκαστο φορές!»

Έτσι έζησε ο Μπάχ είκοσιεφτά χρόνια στη Λειψία, άφωσιωμένος στην εργασία του, τίμιος και στοργικός προς εκείνους που αγάπησε.

Πέθανε στις 26 Ιουλίου 1750, σε ηλικία 65 ετών, αφού προηγουμένως, λίγο καιρό πρό του θανάτου του, είχε χάσει το φως του κ' είχε γίνει τυφλός.

Διατήρησε όμως

Ο Μπάχ έμπνεόμενος

καθαρής της τελευταίας του στιγμής τόσο καθαρή τη διανοητική του διαύγεια, ώστε επάνω στην έπιθανάτιο κλίση του, συνέθεσε ένα «χορικό για όργκ», σαν μία συγκινητική και υπερτάτη εκδήλωσι της μεγαλοφυίας του, στην οποία καθρεφτιζόταν μία άγνη ψυχή.

Τον έθαψαν σ' ένα κοιμητήριο, πάνω απ' το οποίο έφτιαξαν αργότερα ένα δρόμο. Έβγαλαν τότε τα κόκκαλα που ήταν θαμμένα σ' αυτό. Μά ποιά απ' όλα ήταν τάχα του Μπάχ; Δεν μπόρεσαν να τα ξεχωρίσουν και φαίνεται πώς έντελώς στην τύχη ξεχώρισαν ένα σκελετό κ' είχαν πώς ανήκε στο μεγάλο συνθέτη.

Αντί κάθε άλλου επίκηδειου λόγου, η δημοτικές αρχές της Λειψίας δεν μπόρεσαν να βρουν παρά μόνο αυτά τα λόγια: «Ο Μπάχ υπήρξε ίσως ένας μεγάλος μουσικός, μά ήταν κακός παιδαγωγός».

Ο Μπάχ, πεθαίνοντας, άφησε στη δυστυχία όσα από τα παιδιά του έζοϋσαν. Μία απ' τις κόρες του που επέζησε έξηντα χρόνια ύστερ' απ' αυτόν, βρισκόταν κυριολεκτικώς σε απόγνωσι απ' τη φτώχεια, όταν μερικοί πονετικοί άνθρωποι συλλογίστηκαν να την βοηθήσουν. Μεταξύ εκείνων που θέλησαν να επανορθώσουν την κοινωνική αυτή άδικία με έράνους, πρώτος ήταν ο Μπετόβεν.

Ο Ριχάρδος Βάγνερ, που γνώρισε κι' αυτός τη δυστυχία, μά και το θρίαμβο, έλεγε κάποτε στις κακές ημέρες του:

«Δέν μπορώ να ζήσω με μία μέτρια θέση μουσικοδιδασκάλου, όπως ο Μπάχ. Ο κόσμος μου χρωστάει αυτά, των οποίων έχω ανάγκη, γιατί εγώ προετοιμάζω την άγαλλίασι εκατομμυρίων ψυχών».

Ο Μπάχ δέν είχε τόση φιλοδοξία. Άρκέστηκε, όσο ζούσε, σε μία άθλια θέση. Μά αυτό δέν τον έμπόδισε να δημιουργήση κι' αυτός ένα έργο που έφερε την άγαλλίασι σ' εκατομμύρια ανθρώπινων ψυχών.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΑ

Ο ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΒΗΤΟΥ

Ο εφευρέτης του διαβήτου (του χρησιμωτάτου αυτού γεωμετρικού οργάνου) ήταν Κινέζος. Λεγόταν Τσού-Κούγκ, έζησε πρό τριών χιλιάδων περίπου ετών, κι' έθεωρείτο ως ο καλύτερος μαθηματικός της Κίνας. Είχε επίσης κι' ένα άλλο χάρισμα, αν μπορη βέβαια να ονομασθη χάρισμα, σπανιώτατο σε ανθρώπους: Είχε δηλαδή την κλειδώσι του δεξιού χεριού του, μεταξύ παλάμης και καρπού, τόσο εύλύγιστη, ώστε μπορούσε να περιστρέφη την παλάμη του τρεις και τέσσερες φορές συνέχεια!

Ο Μπάχ τυφλός παίζει έκκλησιαστικά όργανα.